

Schoolklimaat en psychische gezondheid bij seksuele minderheidsjongeren: Een studie onder Nederlandse jonge adolescenten¹

Lorraine van de Poppe, Henny Bos (Universiteit van Amsterdam), Kate Collier (Columbia University), Marijke Metselaar en Theo Sandfort (Columbia University)

URN:NBN:NL:UI:10-1-116871

Samenvatting

Het huidige onderzoek bekeek of structurele elementen van schoolklimaat een positieve samenhang kunnen hebben met het psychisch welbevinden van seksuele minderheidsleerlingen. Hierbij werden de psychische problemen van seksuele minderheidsleerlingen vergeleken met seksuele meerderheidsleerlingen. In het bijzonder werd gekeken naar de rol van consistentie en duidelijkheid van schoolregels en verwachtingen en aandacht voor cultureel pluralisme op de school. Data werd verzameld in 2008 door middel van een computervragenlijst die op 8 middelbare scholen werd ingevuld door 513 Nederlandse leerlingen (12-15 jaar). 11% van deze leerlingen rapporteerde een bepaalde mate van aantrekking tot personen van dezelfde sekse (seksuele minderheidsleerlingen). Seksuele minderheidsleerlingen op scholen waar regels en verwachtingen als minder consistent en duidelijk werden ervaren rapporteerden significant meer angst, woede en somatisatie dan leeftijdsgenoten die niet tot een seksuele minderheid behoorden. Soortgelijke verschillen werden niet gevonden op scholen waar regels en verwachtingen als meer consistent en duidelijk werden ervaren. De resultaten laten zien dat een schoolmilieu met consistente en duidelijke regels en verwachtingen samenhangt met een beter psychisch welbevinden voor leerlingen die op grond van hun gevoelens voor hetzelfde geslacht tot een seksuele minderheid behoren. De resultaten impliceren dat seksuele minderheidsjongeren belang kunnen hebben bij structurele factoren en algemene maatregelen op school.

Correspondentieadres: lorraine.v.d.poppe@gmail.com

Inleiding

Met enige regelmaat verschijnen er opzienbarende berichten in de pers over pesterijen en mishandelingen van homoseksuele jongeren. Een recent Nederlands onderzoek laat zien dat incidenten onder homoseksuele jongeren op school de afgelopen jaren zijn toegenomen: 9,9% in 2008 en 19,4% in 2014 (Sijbers, Fettelaar, de Wit, & Mooij, 2014). Onderzoek laat zien dat dit type pesterijen een aanleiding kan vormen tot suicidepogingen en suicides (Barry, 2008; Downey, 2009). De berichten over incidenten op school brengen de rol van scholen onder de aandacht: wat kunnen scholen doen om seksuele minderheidsjongeren te beschermen?

Onderzoeken uit verschillende landen hebben laten zien dat seksuele minderheidsjongeren meer kans hebben op verschillende risicofactoren en psychische gezondheidsproblemen. Zo lopen ze meer risico om slachtoffer, toeschouwer of dader te worden van geweld en hebben ze meer kans op middelenmisbruik, seksueel risicovol gedrag, suïcidale gedachten en suïcidepogingen (DuRant, Krowchuk, & Sinal, 1998; Faulkner & Cranston, 1998; Garofalo, Wolf, Kessel, Palfrey, & DuRant, 1998; Russell, Franz, & Driscoll, 2001; Saewyc, Pettingell, & Skay, 2004; Wichstrom & Hegna, 2003). Een ander Nederlands onderzoek onder jonge adolescenten (13-15 jaar) liet zien dat deelnemers die aantrekking voelden tot hetzelfde geslacht significant hogere scores op depressie en lagere op zelfvertrouwen hadden dan hun leeftijdsgenoten die geen aantrekking voelden tot hetzelfde geslacht (Bos, Sandfort, de Bruyn, & Hakvoort, 2008). In een Nederlands onderzoek onder leerlingen (11-16 jaar) werd gevonden dat seksuele minderheidsjongeren ook op school op veel gebieden meer problemen ervaren dan hetero leeftijdsgenoten (Kuyper, 2015). Zo zouden ze het minder naar hun zin hebben op school, de sfeer in de klas en de band met leraren als minder goed ervaren en vaker gepest worden. Het percentage leerlingen dat dagelijks gepest wordt blijkt onder seksuele minderheidsjongeren vier keer zo hoog als onder hetero leeftijdsgenoten (Kuyper, 2015).

Het Minority Stress Model (Meyer, 2003) is een model dat de verhoogde kans op psychische problemen bij (seksuele) minderheden verklaart vanuit de invloed van minderheidsstressoren. Minderheidsstressoren zijn stressoren die voortkomen uit het behoren tot een minderheid, zoals ervaringen met discriminatie en geweld en hangen samen met een lagere mate van psychisch welzijn. Seksuele minderheidsjongeren bevinden zich vaak in een omgeving die vijandig of afwijzend staat tegenover hun behoeften en voorkeuren. Gepest worden door klasgenoten vanwege de seksuele oriëntatie kan op jonge leeftijd beginnen. Slachtofferschap van pesterijen door leeftijdsgenoten bleek positief samen te hangen met psychische problemen en traumatische stresssymptomen bij seksuele minderheidsjongeren op middelbare scholen (D'Augelli, Pilkington, & Hershberger, 2002). Een review van 39 relevante studies vond een verhoogde kans op depressieve klachten, traumatische stress en alcohol- en drugsgebruik bij seksuele minderheidsjongeren die slachtoffer waren van pesterijen door leef-

tijdsgenoten (Collier, Van Beusekom, Bos, & Sandfort, 2013). Onderzoek onder middelbare scholieren in Illinois concludeerde dat slachtoffer zijn van homo-negatief verbaal geweld samenhangt met hogere niveaus van angst, depressie en persoonlijke stress (Poteat & Espelage, 2007).

In Nederland is het sinds 2012 voor scholen verplicht om voorlichting over homoseksualiteit en seksuele diversiteit te geven (www.rijksoverheid.nl). Uit onderzoek blijkt dat de kwaliteit van deze voorlichting ruimte voor verbetering biedt (Van de Bongardt, Moutaen, & Bos, 2009). Er zijn aanwijzingen dat structurele factoren op scholen van invloed kunnen zijn op het psychosociaal welbevinden van seksuele minderheidsjongeren. Voorbeelden van specifieke structurele factoren zijn de aanwezigheid van een Gay- Straight Alliance (GSA) en een anti-pestbeleid. Tevens zijn er aanwijzingen dat meer algemene structurele factoren samen kunnen hangen met beter welbevinden van minderheidsjongeren. Voorbeelden hiervan zijn duidelijkheid en consistentie van regels en verwachtingen en support van cultureel pluralisme (Brand, Felner, Shim, Seitsinger, & Dumas, 2003).

Een GSA is een door leerlingen opgezette groep waarin er ruimte is voor ontmoeting, steun, gesprekken over problemen aangaande seksuele oriëntatie en genderidentiteit en -expressie (www.gsanetwork.org). In een onderzoek werd gevonden dat leerlingen zich veiliger voelden op school als er een GSA aanwezig was op school dan wanneer dit niet aanwezig was (Russell, McGuire, Laub, & Manke, 2010). Een ander onderzoek vond dat het gevoel van veiligheid op school compenseert voor de samenhang tussen aantrekking tot hetzelfde geslacht en kans op suïcidale gedachten en -pogingen (Eisenberg & Resnick, 2006). Goodenow, Szalacha, en Westheimer (2006) lieten in hun onderzoek zien dat de aanwezigheid van steungroepen voor leeftijdsgenoten samenhangt met lagere mate van slachtofferschap en suïcidaliteit onder leerlingen van een seksuele minderheid. Op scholen waarbij het gevoel leefde dat medewerkers benaderd konden worden bij problemen was er onder leerlingen van een seksuele minderheid minder kans op meerdere suïcide pogingen. Op scholen met een anti-pestbeleid werden tevens minder eenmalige en herhaaldelijke suïcide pogingen gerapporteerd onder leerlingen van een seksuele minderheid. Hatzenbuehler en Keyes (2013) lieten in hun onderzoek zien dat op scholen die een uitgebreid anti-pestbeleid hadden, dat zich tevens specifiek richtte op seksuele oriëntatie en genderidentiteit en -expressie, een lager risico op suïcide-pogingen was onder lesbische en homoseksuele jongeren. In een ander onderzoek werd gevonden dat leerlingen op scholen met een uitgebreid anti-pestbeleid minder vaak verbaal mishandeld werden dan leerlingen op scholen zonder of met een minder gespecificeerd beleid (Kosciw, Diaz, & Greytak, 2008).

Naast de aanwezigheid van specifieke steungroepen lijkt het relevant te onderzoeken of meer algemene aspecten van schoolklimaat een rol kunnen spelen bij het psychisch welbevinden van seksuele minderheidsjongeren. In een onderzoek werd aan de hand van de Inventory of School Climate de invloed van verschillende aspecten van schoolklimaat op sociaal-emotioneel functioneren

van leerlingen onderzocht, waaronder “consistentie en duidelijkheid van regels en verwachtingen” en “steun voor cultureel pluralisme” (Brand et al., 2003). Voor consistentie en duidelijkheid van regels en verwachtingen werd middels vijf items onderzocht in hoeverre het voor leerlingen duidelijk was wat er van hen werd verwacht en hoe consistent zij de leraren ervoeren. Met betrekking tot steun voor cultureel pluralisme werd aan de hand van vier items gemeten in hoeverre leerlingen ervaren dat er steun is voor culturele- en etnische diversiteit op hun school. Deze factoren bleken in dit onderzoek zowel bij leerlingen in het algemeen als bij etnische minderheidsgroepen samen te hangen met beter sociaal-emotioneel functioneren. Er is echter nog geen onderzoek gedaan of algemene aspecten van een schoolklimaat ook een rol kunnen spelen bij het psychisch welbevinden van seksuele minderheidsjongeren.

Voortbordurend op deze bestaande kennis, werd in het huidige onderzoek onderzocht of een beschermend schoolklimaat compenseert voor gezondheidsproblemen bij jonge adolescenten. Een hypothese hierbij is dat het verband tussen gevoelens hebben voor hetzelfde geslacht (leerlingen die tot een seksuele minderheidsgroep gerekend kunnen worden) en psychische gezondheidsproblemen niet significant is op scholen waar de schoolregels en verwachtingen voor leerlingen als consistent en duidelijk worden ervaren en/of op scholen waar cultureel pluralisme ondersteund wordt.

Methode

Data werd verzameld in 2008 op 8 middelbare scholen in Amsterdam, Nederland. Deze scholen waren lid van het initiatief “Veiligheid In en Om School” (VIOS). Het was een samenwerking van 72 middelbare scholen in Amsterdam die manieren zocht om de veiligheid in en om middelbare scholen te verbeteren voor de leerlingen op deze scholen.² Voor deelname aan dit onderzoek werden 8 scholen at random geselecteerd van de VIOS lijst en na uitleg van het onderzoek aan de directie zeiden alle 8 scholen ook toe om mee te doen. De deelnemende scholen verschilden in onderwijsvormen (VMBO, HAVO en VWO). In totaal namen 518 middelbare leerlingen deel aan het onderzoek. Alleen leerlingen in de studiejaar 1, 2 en 3 (leeftijden 12-15 jaar) werden uitgenodigd voor deelname.

Van de 518 leerlingen rapporteerden 513 (99%) of ze ooit aantrekking tot personen van dezelfde sekse hadden gehad of niet. De 5 deelnemers die deze vraag niet hadden beantwoord werden uit de analyses verwijderd. Dit resulteerde in een onderzoeksgroep van 513 participanten (43.3% jongens) met een gemiddelde leeftijd van 14.02 ($SD = 1.07$) waarbij ongeveer de helft (55.6%) een Nederlandse of Westerse achtergrond heeft. De meeste jongeren zaten op een VWO opleiding (54.4%) en in het derde leerjaar van hun opleiding (40.4%).

Tabel 1 laat de demografische gegevens zien uitgesplitst naar seksuele minderheid. Ongeveer 11% ($n=57$) van de 513 leerlingen gaven aan ooit aantrekking tot personen van dezelfde sekse te hebben gehad en daarbij waren er geen significante verschillen tussen jongens en meisjes. Ook waren er geen signifi-

Tabel 1. Sociaal demografische kernmerken van de onderzoeksgroep verdeeld naar al dan niet behorend tot een seksuele minderheidsgroep

	Geen seksuele minderheid	Seksuele minderheid	Totaal	Seksuele minderheid vs. niet behorend tot seksuele minderheid	
				χ^2 of F^a	p
Sekse, % (<i>n</i>)				0.04	.85
Man	43.4 (198)	42.1 (24)	43.3 (222)		
Vrouw	56.6 (258)	57.9 (33)	56.7 (291)		
Gemiddelde leeftijd in jaren (<i>SD</i>)	13.97 (1.07)	14.36 (0.88)	14.02 (1.07)	6.62	.01
Etniciteit, % (<i>n</i>)				0.01	.91
Nederlands	55.7 (239)	54.9 (28)	55.6 (267)		
Niet- Nederlands	44.3 (190)	54.1 (23)	44.4 (213)		
School type, % (<i>n</i>)				5.7	.06
VMBO	36.2 (165)	49.1 (28)	37.6 (193)		
HAVO	8.8 (40)	1.8 (1)	8.0 (41)		
VWO	55.0 (251)	28 (49.1)	54.4 (279)		
Leerjaar, % (<i>n</i>)				2.16	.34
1 ^e jaar	29.8 (135)	21.1 (12)	28.8 (147)		
2 ^e jaar	30.0 (136)	36.8 (21)	30.8 (157)		
3 ^e jaar	40.2 (182)	42.1 (24)	40.4 (206)		

^aDe χ^2 test is gebruikt voor alle variabelen behalve leeftijd.

cante verschillen tussen leerlingen die zich (ook) aangetrokken voelen tot hetzelfde geslacht (seksuele minderheid) en zij die dit niet rapporteerden (seksuele meerderheid) op de variabelen etniciteit, schooltype en leerjaar (zie Tabel 1). Wel waren de seksuele minderheidsleerlingen significant ouder dan de leerlingen die niet dat deze groep behoorden (zie Tabel 1).

Procedure

Om goedkeuring van ouders te verkrijgen heeft de directie van elke school een brief naar de ouders verstuurd met daarin het doel en procedure van het onderzoek. In de brief werd benadrukt dat deelname van hun kind geheel vrijwillig is. Als ouders niet wensten dat hun kind zou meedoen konden ze dit met een

antwoordstrookje brief aan de school kenbaar maken. Zeven ouders weigerden deelname van hun kind aan het onderzoek.

Data werden verzameld tijdens reguliere lessen door middel van een vragenlijst. Dit werd gedaan in het bijzijn van één van de uitvoerende onderzoekers en een leraar of lerares. Leerlingen werden voor aanvang erop gewezen dat het invullen van de vragenlijst geheel vrijwillig was en dat aan het niet invullen ervan geen consequenties zaten; ook werd uitgelegd dat de gegevens anoniem zijn en hun antwoorden niet met de schoolleiding of docent gedeeld worden. De tafels en stoelen waren voor aanvang van de afname in examenopstelling gezet, om zoveel mogelijk privacy te creëren tijdens het invullen.

Instrumenten

Seksuele minderheid

Of de leerlingen behoren tot een seksuele minderheid werd gemeten door te vragen naar hun seksuele aantrekking tot hetzelfde geslacht: "Voel jij je wel eens seksueel aangetrokken tot iemand van hetzelfde geslacht?" (1 = *erg vaak*, 5 = *nooit*). Deze vraag is succesvol gebruikt in eerder onderzoek onder seksuele minderheidsjongeren in Nederland (Bos et al., 2008; Kersten & Sandfort, 1994). Leerlingen die aangaven nooit aantrekking te hebben tot personen van dezelfde sekse werden ingedeeld in de 'geen seksuele minderheidsgroep' (0) en zij die de vraag beantwoordden met "heel vaak", "vaak", "regelmatig" of "soms" kwamen in de 'seksuele minderheidsgroep' (1).

Psychische problemen

Een verkorte versie van de Symptom Check List (SCL-90) werd afgenomen om psychische klachten te meten (Derogatis, 1993; Derogatis & Spencer, 1982). Leerlingen werden gevraagd aan te geven of en in welke mate zij de afgelopen week last hebben gehad van een aantal klachten. Dit konden zij per klacht op een vijfpuntschaal aangegeven met als antwoordcategorieën: 1 "helemaal niet" tot en met 5 "heel erg". In totaal werden er 25 klachten uitgevraagd, verdeeld over 7 subschalen (Cronbach alpha's variërend van .78 tot .87): (1) "Angst" (bijvoorbeeld: "Aanvallen van angst of paniek"), (2) "Depressie" (bijvoorbeeld: "Nergens meer belangstelling voor hebben"), (3) "Slaapproblemen" (bijvoorbeeld: "Moeilijk in slaap kunnen komen"), (4) "Woede/ hostiliteit" (bijvoorbeeld: "Vaak in ruzies verzeild raken"), (5) "Obsessief-compulsiviteit" (bijvoorbeeld: "Moeilijk beslissingen kunnen nemen"), (6) "Wantrouwen" (bijvoorbeeld: "Je tegenover anderen de mindere voelen") en (7) "Somatisatie" (bijvoorbeeld: "Pijn in borst of hartstreek"). Bij alle subschalen gold dat een hogere score op de subschaal wijst naar een hogere mate van problemen.

Schoolklimaat

Er werden 2 subschalen gebruikt van de leerlingenversie van de "Inventory of School Climate" om te meten: (1) "Consistentie en duidelijkheid van schoolre-

gels en verwachtingen” en (2) “Ondersteuning van cultureel pluralisme (Brand et al., 2003). Een itemvoorbeeld van de schaal “Consistentie en duidelijkheid van schoolregels/ verwachtingen” is: “Leerlingen begrijpen wat er zal gebeuren als zij zich niet aan de regels houden”. Deze subschaal had een Cronbach’s alpha van .84. Voorbeeld van een item behorend bij de schaal van “Cultureel pluralisme” is: “Je leraren laten zien dat zij het belangrijk vinden dat leerlingen van verschillende achtergronden en culturen goed met elkaar kunnen opschieten”. Deze subschaal had een Cronbach’s alpha van .63. Bij ieder item konden leerlingen aangeven of dit 1 “nooit” of 4 “vaak” het geval was op hun school.

Sociale wenselijkheid

Een sociale wenselijkheidsschaal werd gebruikt om de neiging van leerlingen om sociaal wenselijke antwoorden te geven te meten (Rutten, Stams, Biesta, Dirks, & Hoeksma, 2007). Dit instrument bestaat uit 15 juist-onjuist stellingen (1 = waar, 2 = niet waar), zoals “Ik beledig nooit andere mensen” en “Ik ben altijd eerlijk”, met een Cronbach’s alpha van .86. In een eerder onderzoek onder seksuele minderheidsjongeren werd een vergelijkbaar instrument gebruikt (Safren & Heimberg, 1999).

Demografische gegevens

De demografische gegevens die werden uitgevraagd waren: leeftijd, etniciteit, sekse, school, onderwijsvorm en leerjaar. Sekse werd uitgevraagd middels de stelling: “Ik ben een..”: 1 = jongen, 2 = meisje. Etniciteit werd onderzocht middels de vraag: “Wat is je culturele achtergrond?” (1 = Nederlands, 2 = Nederlands-Turks, 3 = Nederlands-Marokkaans, 4 = Nederlands-Surinaams, 5 = Nederlands-Antilliaans, 6 = Turks, 7 = Marokkaans, 8 = Surinaams, 9 = Antilliaans, 10 = Iets anders, namelijk).

Data-analyses

Met een multivariate covariantie-analyse (MANCOVA) is er eerst getoetst of er een hoofd effect is van seksuele minderheidsjongeren (0 = niet behorend tot de groep; 1 = wel behorend tot de groep) op de verschillende psychische problemen. Vervolgens is onderzocht of het verband tussen het behoren tot een seksuele minderheid en psychische problemen anders is voor leerlingen die op een school zitten waar strikte regels zijn en aandacht is voor cultureel pluralisme (beide gebaseerd op rapportage van de leerlingen). Deze vraag is geanalyseerd met verschillende multiple regressie analyses (voor ieder psychisch aspect een aparte analyse) waarbij als determinanten in de analyse zijn ingevoerd: het al dan niet behoren tot een seksuele minderheidsgroep, de twee variabelen voor schoolklimaat (“Duidelijkheid regels” en “Cultureel pluralisme”), seksuele minderheidsgroep x “Duidelijkheid regels” en seksuele minderheidsgroep x “Cultureel pluralisme”. Al de determinanten zijn in 1 stap in de regressie analyses ingevoerd. Indien een interactie-effect significant is zal de interactie geïnterpre-

teerd worden met een afzonderlijke covariantieanalyse (ANCOVA). Voor deze aanvullende analyse wordt iedere schoolklimaat variabele gedichotomiseerd in een lage en een hoge score op basis van het gemiddelde. Het gemiddelde is voor “Duidelijkheid regels” 3.54 en voor “Cultureel Pluralisme” 3.12. Voor de groep die een lage score gerapporteerd heeft op “Duidelijkheid regels” is gekeken of seksuele minderheidsleerlingen significant verschillen van meerderheidsleerlingen in psychische problemen en dat is ook gedaan voor de groep met een hoge score op “Duidelijkheid regels”. Dezelfde procedure is toegepast om een significant interactie effect tussen seksuele minderheid en “Cultureel Pluralisme” te duiden.

Alle analyses zijn uitgevoerd in SPSS 22.0 (SPSS Inc, Chicago, IL). Sociale wenselijkheid is meegenomen als controle variabele in zowel de MANOVA als de regressie analyses. Dit geldt ook voor de variabele leeftijd, omdat dit de enige sociaal demografische variabele was waarop de seksuele minderheidsjongeren in dit onderzoek verschilden van seksuele meerderheidsjongeren.

Resultaten

Seksuele Minderheid en Psychische Problemen

Het resultaat van de MANCOVA, met de verschillende psychische problemen als afhankelijke variabelen en seksuele minderheid als onafhankelijke variabele, laat een significante Wilks' Lambda zien (Wilks' Lambda = 0.94, $p < .001$). Aanvullende univariate analyses laten op bijna alle psychische problemen een significant verschil zien met een hogere score voor leerlingen die zich aange trokken voelen tot hetzelfde geslacht, in vergelijking met leerlingen die deze gevoelens niet hebben (zie Tabel 2). De enige variabele waarop dit significante verschil niet werd gevonden was obsessief-compulsiviteit.

Interactie Effect Seksuele Minderheden en Schoolklimaat

Voor alle uitgevoerde multiple regressie analyses was de R^2 significant (zie Tabel 3). Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag, of het verschil tussen seksuele minderheids- en meerderheidsjongeren op de verschillende psychische variabelen significant anders is afhankelijk van het schoolklimaat, zullen hieronder alleen de resultaten van de significante interacties beschreven worden. De interacties tussen seksuele minderheid en “Duidelijkheid regels” waren significant voor “Angst”, “Depressie”, “Woede” en “Somatisch klachten”; de interactie tussen seksuele minderheid en “Cultureel pluralisme” was significant voor “Slaapproblemen” (zie Tabel 3).

Duidelijkheid regels. Uit de aanvullende analyses bleek dat voor angst, woede en somatische klachten leerlingen die op een school zitten met duidelijke regels, de verschillen tussen seksuele minderheidsleerlingen en leerlingen die niet tot deze groep behoren, niet significant waren. Deze verschillen waren echter

Tabel 2. Seksuele minderheid en psychische problemen

	Behorend tot seksuele minderheid			
	Nee	Ja	F	p
Angst			17.82	< .001
M	1.56	2.07		
SD	0.74	1.24		
Depressiviteit			23.15	< .001
M	1.66	2.27		
SD	0.77	1.28		
Slaapproblemen			11.61	.001
M	1.95	2.49		
SD	1.10	1.40		
Woede/hostiliteit			7.42	.007
M	1.59	1.95		
SD	0.83	1.18		
Obsessief compulsiviteit			2.99	.084
M	1.80	2.01		
SD	0.82	0.90		
Wantrouwen			12.86	< .001
M	1.64	2.09		
SD	0.78	1.15		
Somatisatie			9.74	.002
M	1.60	2.00		
SD	0.84	1.13		

Noot. In de analyses is gecontroleerd voor sociale wenselijkheid en leeftijd.

wel significant voor leerlingen op een school met minder duidelijke regels, met daarbij hogere scores op angst, woede en somatische klachten voor de leerlingen met gevoelens voor hetzelfde geslacht (seksuele minderheidsleerlingen) (zie Tabel 4). Uit deze aanvullende univariate analyses bleek echter dat voor depressie het verschil tussen het al dan niet behoren tot een seksuele minderheidsgroep significant was voor de groep met zowel een lage als een hoge score op duidelijkheid van regels.

Cultureel pluralisme. Voor slaapproblemen werd de enige significante interactie tussen seksuele minderheidsgroep en cultureel pluralisme gevonden. Het verschil tussen seksuele minderheidsjongeren en seksuele meerderheidsjongeren was significant op scholen waarbij er aandacht is voor cultureel pluralisme met een hogere score op slaapproblemen voor seksuele minderheidsleerlingen ($M = 2.33$, $SD = 1.24$ versus $M = 1.77$, $SD = 1.01$, $F = 7.16$, $p = .008$). Dit verschil werd niet gevonden op scholen met een lage score op cultureel pluralisme ($F = 5.63$, $p = .058$).

Tabel 3. Regressie analyse voor de verschillende aspecten van psychische problemen met seksuele minderheid en schoolklimaat

	Angst	Depressiviteit	Slaap problemen	Woede/hostiliteit	Obsessief compulsiviteit	Wantrouwen	Somatisatie
	Beta	Beta	Beta	Beta	Beta	Beta	Beta
Sociale wenselijkheid	-.07	-.12**	-.10*	-.12*	-.22**	-.08	-.08
Leeftijd	-.01	.06	-.04	.03	.03	.02	.01
Seksuele minderheid (SM)	.14**	.17***	.12*	.07	.04	.12*	.10
Duidelijkheid regels	-.11*	-.10*	-.11*	-.10*	-.02	-.10*	-.07
Cultureel pluralisme	-.06	-.09	-.10*	-.03	-.07	-.08	.01
SM x duidelijkheid regels	-.13**	-.11*	.02	-.14**	-.06	-.06	-.12*
SM x cultureel pluralisme	-.04	-.03	-.11*	-.07	-.07	-.06	-.07
R ²	.10***	.11***	.08***	.10***	.08***	.07***	.06***

Noot. * p < .05. ** p < .01. *** p < .001.

Tabel 4. Psychische problemen en seksuele minderheid naar schoolklimaat duidelijkheid regels^a

Behorend tot seksuele minderheid	Lage score op "Duidelijkheid regels"		F	p	Hoge score op "Duidelijkheid regels"		F	p
	Nee	Ja			Nee	Ja		
Angst			19.35	< .001			1.53	.217
M	1.66	2.48			1.50	1.71		
SD	0.81	1.36			0.69	0.98		
Depressiviteit			18.62	< .001				
M	1.77	2.58			1.59	1.96	4.36	.038
SD	0.80	1.36			0.75	1.14		
Woede/hostiliteit			14.68	< .001				
M	1.62	2.32			1.57	1.64	0.03	.867
SD	0.78	1.28			0.86	0.90		
Somatisatie			23.40	< .001			0.12	.729
M	1.63	2.54			1.58	1.54		
SD	0.80	1.33			0.86	0.62		

Noot. In de analyses is gecontroleerd voor sociale wenselijkheid en leeftijd. ^a Alleen de subschalen waarbij een significant interactie effect tussen "Seksuele minderheid" en "Duidelijkheid regels" werd gevonden zijn opgenomen in de tabel.

Discussie

De resultaten van het hier beschreven onderzoek impliceren dat seksuele minderheidsleerlingen meer psychische problemen hebben dan leerlingen die niet tot deze groep behoren. Echter, de cultuur van de school waarop de leerlingen zitten lijkt daarbij een belangrijke rol te spelen. Het blijkt dat hierboven beschreven verschillen met betrekking tot angst, woede en somatische klachten enkel gevonden worden op scholen waar de regels en verwachtingen volgens de leerlingen niet consistent en duidelijk zijn. Ook cultureel pluralisme blijkt een rol te spelen; echter alleen op slaapproblemen. In tegenstelling tot de verwachting blijkt dat seksuele minderheidsleerlingen juist een hogere score op slaapproblemen rapporteren dan hun leeftijdgenoten die deze gevoelens voor hetzelfde geslacht niet hebben als zij op een school zitten waar veel aandacht is voor cultureel pluralisme.

Het stellen van duidelijke regels over wat op een school al dan niet getolereerd wordt in de gedragingen van leerlingen blijkt uit de resultaten van dit onderzoek een belangrijke beschermende rol te spelen in het al dan niet ontwikkelen van psychische problemen bij seksuele minderheidsleerlingen. Mogelijk is voor leerlingen op zo'n school duidelijk dat ook gedragingen met betrekking tot homonegatieve opmerkingen of het pesten van iemand omdat deze homoseksueel is of waarvan de leerlingen denken dat deze homoseksueel is, niet getolereerd worden. In dit onderzoek is dit echter niet onderzocht.

Met betrekking tot cultureel pluralisme was de verwachting dat op een school waarin expliciet aandacht was voor cultureel pluralisme er geen verschillen zouden zijn in psychische gezondheid tussen seksuele minderheidsleerlingen en hun leeftijdgenoten die deze gevoelens niet hebben. Voor de meeste van de onderzochte psychische gezondheidsvariabelen bleek echter dat de interactie tussen seksuele minderheid en cultureel pluralisme niet significant was. In deze zin was een schoolklimaat met aandacht voor cultureel pluralisme geen beschermende factor voor seksuele minderheidsleerlingen in het hebben van psychische problemen. Mogelijke verklaring hiervoor is de relatief lage betrouwbaarheid van de schaal ($\alpha = .63$). Een lage betrouwbaarheid kan een reden zijn waarom er geen verbanden werden gevonden en daardoor ook geen moderatie. Wellicht is van invloed geweest dat het een vertaling betreft van een Engelstalige schaal uit een Amerikaans onderzoek. Mogelijk zou een Nederlandse schaal kunnen worden ontwikkeld die meer toegesneden is op de schoolcultuur in Nederland. Desalniettemin is het onverwachte tegengestelde interactie effect voor slaapproblemen iets om nader te onderzoeken. Het zou kunnen zijn dat de seksuele minderheidsleerlingen het niet prettig vinden dat er op hun school expliciet aandacht is voor culturele minderheden en niet voor seksuele minderheden. Ook hierbij moet gezegd worden dat het slechts een speculatie is die zeer zeker verder onderzocht moet worden.

In het huidig onderzoek werd gebruik gemaakt van een meting van schoolklimaat die uniek is in het onderzoek onder seksuele minderheidsjongeren. Eer-

dere onderzoeken richtten zich op beleid en programma's, zoals pestprotocollen of GSA's (Eisenberg & Resnick, 2006; Goodenow, Szalacha, & Westheimer, 2006). Andere onderzoeken keken naar hoe schoolbeleid correleert met pesterijen tegen seksuele minderheidsjongeren (Chesir-Teran & Hughes, 2009) en hoe sociale steun een modererende rol speelt tussen schoolprestaties en seksuele minderheidsstatus (Murdock & Bolch, 2005). Weer ander onderzoek focuste op het in kaart brengen van schoolervaringen van seksuele minderheidsjongeren (Poteat & Espelage, 2007) of koppelde individuele zelfrapportages van ervaringen met pesterijen aan psychische gezondheid en risicogedrag (Wichstrom & Hegna, 2003; Saewyc, Pettingell, & Skay, 2004). Door leerlingen van verschillende scholen te ondervragen en de klimaatverschillen in deze scholen te onderzoeken, was het in huidig onderzoek mogelijk klimaatverschillen te koppelen aan psychisch welbevinden bij seksuele minderheidsjongeren.

Het huidige onderzoek kende verschillende beperkingen. Zo zorgde de operationalisatie van seksuele aantrekking voor een heterogene groep van seksuele minderheidsjongeren. Sommigen van hen zullen zichzelf niet als homoseksueel, lesbisch of biseksueel (holebi) identificeren ten tijde van het onderzoek, sommigen wellicht nooit en anderen zijn wellicht meer aangetrokken tot mensen van het andere geslacht dan van hetzelfde geslacht. Het is te verwachten dat het gebruik van deze operationalisatie de kans op het vinden van significante verschillen verlaagde, omdat er werd gekeken naar seksuele aantrekking en niet naar identificatie als holebi. Uit onderzoek blijkt immers dat identificatie en openheid onder holebi jongeren de kans op pesterijen en daarmee psychische problemen verhoogt (D'Augelli et al., 2002). Er is echter voor de huidige operationalisatie gekozen, gezien de leeftijd van de deelnemers (12-15 jaar) en de gemiddelde leeftijd van coming-out in Nederland: 16,6 jaar bij jongens en 15,9 jaar bij meisjes (De Graaf, Kruijer, Van Acker, & Meijer, 2012). De gegevens van huidig onderzoek zijn gebaseerd op een cross-sectioneel onderzoeksdesign en daarom kunnen er geen conclusies getrokken worden met betrekking tot causaliteit van de gevonden verbanden. Hoewel het meer plausibel lijkt dat ervaringen van schoolklimaat de psychische gezondheid beïnvloeden, kan niet uitgesloten kan worden dat betere psychische gezondheid de beoordelingen van schoolklimaat positief kan hebben beïnvloed. Eerder onderzoek vond voorts dat sociale steun een modererende rol speelt tussen seksuele minderheidsstatus en psychische problemen (Bos et al., 2008). Mogelijk speelde deze moderator ook een rol bij de samenhangen die werden gevonden in het huidige onderzoek, maar dit is niet onderzocht.

De mogelijke modererende rol van sociale steun bij de samenhang tussen seksuele aantrekking en psychische problemen dient nader te worden onderzocht. Voorts is longitudinaal onderzoek gewenst om het temporale proces van het hebben van seksuele gevoelens en mogelijke zelfidentificatie als holebi en de invloed hiervan op psychische problemen te onderzoeken, in relatie tot schoolklimaat. Om uitspraken te kunnen doen over causaliteit, dient vervolgonderzoek gedaan te worden in de vorm van een experiment. In vervolgonder-

zoek zou seksuele aantrekking mogelijk als ordinale schaal kunnen worden geanalyseerd, om de invloed van de mate van seksuele aantrekking tot het andere geslacht te onderzoeken.

De bevindingen impliceren dat het van cruciaal belang is te onderzoeken hoe structurele factoren bijdragen aan de verschillen in psychische gezondheid gerelateerd aan seksuele oriëntatie en hoe deze factoren deze verschillen verkleinen. Verder suggereren de resultaten dat hoewel beleid dat is gericht op jongeren met aantrekking tot personen van dezelfde sekse voordelig kan zijn, deze jongeren ook gebaat zouden kunnen zijn bij meer algemene maatregelen, zoals duidelijkheid en consistentie van schoolregels en verwachtingen. Hieruit blijkt dat het belangrijk is dat negatieve opmerkingen en pestgedrag niet worden getolereerd en dat dit duidelijk is voor leerlingen. De bevindingen ondersteunen het Minority Stress Model, dat stelt dat minder ervaringen met pestgedrag en discriminatie van positieve invloed kunnen zijn om het psychisch welbevinden van seksuele minderheden (Meyer, 2003). Nader onderzoek is gewenst om te bepalen of ook andere algemene structurele factoren van schoolklimaat, naast die in het huidige onderzoek zijn uitgevraagd, mogelijk een beschermende rol kunnen spelen op het psychisch welbevinden van seksuele minderheidsjongeren.

Abstract

This study examined whether structural elements of school climate can have a positive correlation with the psychological well-being of sexual minority youth. The psychological problems of sexual minority youth were compared to sexual majority youth. Specifically, the role of cultural pluralism and consistency and clarity of school rules and expectations was examined. Data was collected in 2008 through a computer questionnaire at eight high schools by 513 Dutch adolescents (12-15 years). 11% of these scholars reported a certain degree of same sex attraction (sexual minority youth). Sexual minority youth reported significantly more anxiety, depression, anger and somatization than sexual majority youth in schools where rules and expectations were experienced as less consistent and clear. Similar differences were not found in schools where rules and expectations were experienced as more consistent and clear. The results show that school environment with clear and consistent rules and expectations is associated with better psychological well-being among youth that belong to a sexual minority due to same sex attraction. In schools with consistent and clear rules and expectations no differences were found in psychological problems between sexual minority and sexual majority youth. Results imply that sexual minority youth could benefit from structural factors and general measures of school climate.

Noot

- 1 Dit is een bewerking van het eerder gepubliceerde artikel: Sandfort, T. G. M., Bos, H. M. W., Collier, K. L., & Metselaar, M. (2010). School environment and the mental health of sexual minority youths: A study among Dutch young adolescents. *American Journal of Public Health, 100*, 1696-1700.)
- 2 Twee jaar na de dataverzameling van dit onderzoek is het VIOS opgeheven omdat de gemeente Amsterdam het niet meer financieel ondersteunde.

Referenties

- Barry, D. (2008). A boy the bullies love to beat up, re-peatedly. *New York Times*, March 24, A1, A14.
- Bos, H. M. W., Sandfort, T. G. M., de Bruyn, E. H., & Hakvoort, E. M. (2008). Same-sex attraction, social relationships, psychosocial functioning, and school performance in early adolescence. *Developmental Psychology, 44*, 59-68.
- Brand, S., Felner, R., Shim, M., Seitsinger, A., & Dumas, T. (2003). Middle school improvement and reform: Development and validation of a school-level assessment of climate, cultural pluralism, and school safety. *Journal of Educational Psychology, 95*, 570-588.
- Chesir-Teran, D., & Hughes, D. (2009). Heterosexism in high school and victimization among lesbian, gay, bisexual, and questioning students. *Journal of Youth and Adolescence, 38*, 963-975.
- Collier, K. L., Van Beusekom, G., Bos, H. M. W., & Sandfort, T. G. M. (2013). Sexual orientation and gender identity/ expression related peer victimization in adolescence: A systematic review of associated psychosocial and health outcomes. *The Journal of Sex Research, 50*, 299-317.
- D'Augelli, A. R., Pilkington, N. W., & Hershberger, S. L. (2002). Incidence and mental health impact of sexual orientation victimization of lesbian, gay, and bisexual youths in high school. *School Psychology Quarterly, 17*, 148-167.
- De Graaf, H., Kruijer, H., Van Acker, J., & Meijer, S. (2012). *Seks onder je 25e 2: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. Delft: Eburon.
- Derogatis, L. R. (1993). *The Brief Symptom Inventory: Administration, Scoring, and Procedures Manual*. Minneapolis, MN: National Computer Systems.
- Derogatis, L. R., & Spencer, P. M. (1982). *The Brief Symptom Inventory: Administration, Scoring and Procedures Manual I*. Riderwood, MD: Clinical Psychometric Research Inc..
- Downey, M. (2009). In studies, bullying shows patterns. *Atlanta Journal-Constitution*, April 27, A7.
- DuRant, R., Krowchuk, D. P., & Sinal, S. H. (1998). Victimization, use of violence, and drug use at school among male adolescents who engage in same-sex sexual behavior. *Journal of Pediatrics, 133*, 113-118.
- Eisenberg, M. E., & Resnick, M. D. (2006). Suicidality among gay, lesbian, and bisexual youth: the role of protective factors. *Journal of Adolescent Health, 39*, 662-668.
- Faulkner, A., & Cranston, K. (1998). Correlates of same-sex sexual behavior in a random sample of Massachusetts high school students. *American Journal of Public Health, 88*, 262-266.
- Garofalo, R., Wolf, R. C., Kessel, S., Palfrey, J., & DuRant, R. H. (1998). The association between health risk behaviors and sexual orientation among a school-based sample of adolescents. *Pediatrics, 101*, 895-902.
- Goodenow, C., Szalacha, L., & Westheimer, K. (2006). School support groups, other school factors, and the safety of sexual minority adolescents. *Psychology in the Schools, 43*, 573-589.

- Hatzenbuehler, M. L., & K. M. Keyes (2013). Inclusive anti-bullying policies and reduced risk of suicide attempts in lesbian and gay youth. *Journal of Adolescent Health, 53*, 21-26.
- Kersten, J., & Sandfort, T. G. M. (1994). *Lesbische en Homoseksuele Adolescenten in de Schoolsituatie: Een Inventarisatie van Knelpunten, Problemen en Oplossingen*. Utrecht, the Netherlands: Universiteit Utrecht.
- Kosciw, J., Diaz, E. M., & Greytak, E. A. (2008). *National Climate Survey: The Experiences of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Youth in Our Nation's Schools*. New York, NY: Gay, Lesbian, and Straight Education Network.
- Kuyper, L. (2015). *Ervaringen van en opvattingen over lesbische, homoseksuele, biseksuele en heteroseksuele jongeren. Jongeren en seksuele oriëntatie*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2015.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin, 129*, 674-697.
- Murdoch, T., & Bolch, M. B. (2005). Risk and protective factors for poor school adjustment in lesbian, gay, and bisexual (LGB) high school youth: variable and person-centered analyses. *Psychology in the Schools, 42*, 159-172.
- Plaisance, M. (2009). Mom: boy's suicide due to bullying. *The Republican*, April 9, A1.
- Poteat, V. P., & Espelage, D. L. (2007). Predicting psychosocial consequences of homophobic victimization in middle school students. *Journal of Early Adolescence, 27*, 175-191.
- Russell, S. T., Franz, B. T., & Driscoll, A. K. (2001). Same-sex romantic attraction and experiences of violence in adolescence. *American Journal of Public Health, 91*, 903-906.
- Russell, S. T., McGuire, J. K., Laub, C., & Manke, E. (2010). *LGBT student safety: steps schools can take*. Verkrijgbaar via: http://www.casafeschools.org/CSSC_Research_Brief_3.pdf. Opgevraagd op 28 mei 2010.
- Rutten, E. A., Stams, G. J. J. M., Biesta, G. J. J., Dirks, E., & Hoeksma, J. B. (2007). The contribution of organized youth sport to antisocial and prosocial behavior in adolescent athletes. *Journal of Youth and Adolescence, 36*, 255-264.
- Saewyc, E., Pettingell, S. L., & Skay, C. L. (2004). Hazards of stigma: the sexual and physical abuse of gay, lesbian, and bisexual adolescents in the U.S. and Canada. *Journal of Adolescent Health, 34*, 115-116.
- Safren, S. A., & Heimberg, R. G. (1999). Depression, hopelessness, suicidality and related factors in sexual minority and heterosexual adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 67*, 859-866.
- Sijbers, B., Fettelaar D., de Wit, W., & Mooij, T. (2014). *Sociale veiligheid in en rond scholen*. Nijmegen: ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.
- Van de Bongardt, D., Mouthaan, I., & Bos, H.M.W. (2009). Seksuele en relationele vorming in het voortgezette onderwijs. *Pedagogiek, 29*, 60 - 77.
- Wichstrom, L., & Hegna, K. (2003). Sexual orientation and suicide attempt: a longitudinal study of the general Norwegian adolescent population. *Journal of Abnormal Psychology, 112*, 144-151.